

Ө.Қ. Шеденов

ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ
ҚАУІПСІЗДІКТІ БАСҚАРУ

Оқу құралы

Алматы
«Қазак университеті»
2014

1
1
8
8
0
1
1
7
6
6
2
4
4
2
3

ӘОЖ 338(075-8)

КБЖ 65.050я73

Ш 40

*Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
экономика және бизнес жоғары мектебінің
Ғылыми кеңесі және Редакциялық-баспа кеңесі ұсынған*

Пікір жазғандар:

экономика ғылымдарының докторы, профессор, академик **О.Б. Баймұратов**
экономика ғылымдарының докторы, профессор, академик **С.С. Сатыбалдин**
экономика ғылымдарының докторы, профессор, академик **Ә.Ә. Әбішев**
экономика ғылымдарының докторы, профессор **М.Д. Исқалиев**

Шеденов Ә.Қ.

Ш 40 Әлеуметтік-экономикалық қауіпсіздікті басқару: оқу құралы.
– Алматы: Қазақ университеті, 2014. – 300 б.

ISBN 978-601-04-0673-5

Оқу құралы «Әлеуметтік-экономикалық қауіпсіздікті басқару» оқу-әдістемелік типтік бағдарламасының құрылымына сәйкес жазылған. Мұнда әртүрлі ғылым өкілдерінің негізгі әлеуметтік және экономикалық қауіпсіздіктің теориялық қағидалары қамтылған. Сонымен қатар, әлеуметтік-экономикалық қауіпсіздік көрсеткіштерінің шектік мағынасы, құрылымы, бағалау әдістері және олардың Қазақстан Республикасы экономикасына тән ерекшеліктері де сипатталады.

Ұсынылып отырған оқу құралы студенттерге, магистрлерге, докторларға және жоғары оқу орындары оқытушыларына арналған. Сонымен қатар, мемлекеттік және жергілікті басқару органдарының мамандары үшін де қызығушылық туғызуы мүмкін.

ӘОЖ 338(075-8)

КБЖ 65.050я73

© Шеденов Ә.Қ., 2014

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2014

ISBN 978-601-04-0673-5

МАЗМҰНЫ

Кіріспе 6

I тарау. ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІң ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ 9

1. Қауіп және қауіпсіздік ұғымдары: маңызы және түрлері 9
2. Әлеуметтік-экономикалық қауіпсіздік құрылымы мен факторлары 28
3. Әлеуметтік-экономикалық қауіпсіздіктің критерийлері, көрсеткіштері және шекті мәндері 38
4. Экономиканы мемлекеттік және жергілікті басқару жүйесіндегі қауіпсіздікті ұйымдастырушылық қабілеттілігі 60

II тарау. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ НАҚТЫ СЕКТОР ЭКОНОМИКАСЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІНІҢ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ ОНЫ БАҒАЛАУ 71

1. Қазақстанның нақты сектор экономикасындағы әлеуметтік-экономикалық қауіпсіздік – ұлттық қауіпсіздігінің кепілі 71
2. Қазақстан жергілікті аймақтарының нақты сектор экономикасындағы әлеуметтік-экономикалық қауіпсіздігін бағалау 87

III тарау. ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЭКОНОМИКА ЖҮЙЕСİNДЕГІ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК 106

1. Инвестициялар мен инновацияларға қолайлы климат жасау ... 106
2. Инновациялық экономиканы жаңартудағы адам ресурстарын дамытуды тиімді басқару 122

IV тарау. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУДА ҒЫЛЫМИ-ТЕХНИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҰЙЫМДАСТЫРУ 134

1. Әлеуметтік-экономикалық дамудағы ғылыми-техникалық қауіпсіздікті қалыптастыру 134
2. Ғылыми-техникалық қауіпсіздіктің шетелдік тәжірибесі 142

V тарау. ӨНДІРІС ПЕН КӘСІПОРЫНДАРДАҒЫ ҚАУІПСІЗДІКТІ САҚТАУ	146
1. Қауіпсіздікті қамтамасыз етудің іс-шаралары	146
2. Қауіпсіздікті сақтауда органдардың күзіреті және міндеттері.....	148
3. Қауіпсіздікті өнеркәсіп саласындағы мемлекеттік және өндірістік бақылау.....	157
4. Салаларда сақтандыруды қамтамасыз ету.....	162
VI тарау. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚҰРЫЛЫС НЫСАНДАРЫНЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІ МЕН САПАСЫ	169
1. Құрылыс саласындағы объектілердің қауіпсіздігі.....	169
2. Құрылыс қауіпсіздігі мен сапасын жетілдіру.....	174
VII тарау. КӨЛІК-КОММУНИКАЦИЯ КЕШЕНІНІҢ ҚЫЗМЕТТЕРİNДЕГІ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМСЫЗДАНДЫРУ ...	178
1. Көлік-коммуникация кешенінің әлеуметтік-экономикалық қауіпсіздігінің маңыздылығы.....	178
2. Көлік-коммуникация кешенінің қауіптерінің құрылымы мен себептері.....	182
VIII тарау. АЗЫҚ-ТҮЛІК ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ҮДЕРІСІ	189
1. Азық-түлік қауіпсіздігінің критерийлері мен көрсеткіштері....	189
2. Азық-түлік қауіпсіздігін сақтау мүмкіндігі.....	199
IX тарау. ӘЛЕУМЕТТІК САЯСАТ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК АЯСЫНДАҒЫ ҚАУІПТЕРДІ РЕТТЕУ	204
1. Мемлекеттің әлеуметтік қауіпсіздігінің мәні.....	204
2. «Қазақстан-2050» стратегиясындағы әлеуметтік қатерлерді саралау.....	216
X тарау. ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУДАҒЫ ҚАРЖЫЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ АНЫҚТАУ	222
1. Экономиканы мемлекеттік қаржылық-несиелік реттеудің сипаттамасы.....	222
2. Көлеңкелі экономикадағы сыбайлас жемқорлықтың алдын-алу мен күресу шаралары.....	229

XI тарау. ЭКОНОМИКАНЫ ДАМУДАҒЫ ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ ТӘУЕЛДІЛІКТІ ЖОО	235
1. Әлемдік энергетикалық қауіпсіздіктің маңыздылығы	235
2. Болашақ энергиясы ЭКСПО-2017 Қазақстанның жаһандық даму бағыты.....	243

XII тарау. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК ЖӘНЕ ОНЫ БАСҚАРУ	246
1. Экологиялық қауіпсіздіктегі қағидаттар.....	246
2. Адамдардың табиғатпен үйлесіміндегі салауатты өмір салты.....	258

XIII тарау. ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТЕГІ МЕМЛЕКЕТТІК САЯСАТ	265
1. Демографиялық әлеуеттегі қауіп-қатерлер	265
2. Демографиялық саясат – елдің қауіпсіздігін реттеудің негізі	272

XIV тарау. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ ҒАЛАМДАНУ РӨЛІ	278
1. Мемлекеттегі әлеуметтік-экономикалық қауіпсіздік үдерісінің жаһандану шарты	278
2. Қазақстан жергілікті аймақтарының әлеуметтік-экономикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің бағыттары мен механизмдері	284
Әдебиеттер.....	296